

Should you have a plan

Shiur# 415 | April 15th 2023

פרשת מקץ פרק מא פסוק לג

ועתה ירא פְּרֵעָה אִישׁ נְבוֹן וְחָכָם וְיִשְׁתַּחֲוֶהוּ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:

רמב"ן שם

ואמר לו שיהיה נבון וחכם, נבון, שידע לנהל עם ארץ מצרים בלחם לפי הטף מידו, ולתת להם כדי חיותם, וימכור המותר לארצות האחרות לאסוף עושר וממון לפרעה. וחכם, שידע לקיים התבואה שלא תרקב, שיערב עם כל מין דבר המקיים אותו בטבעו, כגון חומטין שהזכירו רבותינו (שבת לא א), והכסף החי הממית הכנימה, וכיוצא בהן. ואמרו בבראשית רבה (צ ה) ערב בהן עפר וקיסומיות דברים שמקיימין את התבואה, ואמר יוסף כל זה בעבור שיבחרו אותו, כי החכם עיניו בראשו:

ספורנו שם

ועתה ירא פרעה. מאחר שהאל יתברך הגיד הרעב העתיד למען תתור להושיע את עמך והראך השבע להודיעך במה תושיע ראוי לך למען לא תחטא לו שתראה איש נבון וחכם עיוני ומעשי בהנהגת המדינות שישים הוא לב לזה ומלכא לא להוי נזיק (דניאל ו, ג):

משלי פרק כ פסוק ד

מחרף עצל לא יחַרֶשׁ יִשְׂאֵל וְשָׂאֵל בְּקֶצֶיר וְאֵין:

רש"י משלי פרק כ פסוק ד

מחרף עצל לא יחרש - מפני הצנה יושב העצל ואינו עושה מלאכה ואינו עוסק בתורה:

רד"ק שם

או משל על האדם שמתעצל בבחירתו לעשות מלאכתו ואינו עמל על מחייתו, כשיבואו ימי הזקנה אינו יכול

לטרוח כי תש כחו, ואז הוא צריך לפרנסה ולמנוחה ולא ימצא, לפי שלא התעסק בענייני מחייתו.

משלי פרק ו פסוק ח

תִּכְיֶיךָ בְּקִיץ לַחֲמָה אֲגַרְהָ בְּקִצִיר מֵאֲכֹלָהּ:

רד"ק שם

תכין בקיץ לחמה. מה היא עושה בטוב השתדלותה, היא מכינה בזמן הקיץ טרפה, בעת שתמצא הזרעים בשדות היא אוספת מן הראויים למאכלה וטומנן בקרקע להיותם שמורים אליה לזמן החורף, שלא תמצא שום דבר בשדות לאכול. והיא יודעת כמה מזון יספיק לה בכל יום, ואינה אוכלת יותר ממה ששיערה שיספיק לה עד זמן הקיץ, וכל זה לטוב השתדלותה בענייני מחייתה.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן קיא

בענין אינשורענס אם יש בזה חסרון ח"ו בבטחון בהשי"ת או לא לחכם אחד

בדבר אם יש איזה מעלה או גם איזה חשש איסור ליקח אינשורענס פאליסע מצד שהוא ח"ו כחסר לו בטחון בהשי"ת שביכלתו לעשרו שישאר אף אחריו ליורשיו סך גדול. הנה לע"ד אין בזה שום חסרון בבטחון בהשי"ת, דהוא ככל עניני מסחר שהאדם לא רק שרשאי אלא גם מחוייב לעשות מסחר ועבודה לפרנסתו ואסור לו לומר שאף אם לא יעשה כלום יזמין לו השי"ת פרנסתו באיזה אופן, דמנא לו שיש לו זכות כזה, לבד האיסור לסמוך על הנס אף לאלו שראוין להעשות להם נס, דהא אסור אף להתפלל שיעשה לו השי"ת נס כמפורש בברכות דף ס' שעל יהי רצון שתלד אשתי זכר כשהיא מעוברת ה"ז תפלת שוא הקשה הגמ' מלאה שהתפללה כשהיתה מעוברת בזכר שתהיה נקבה אלמא אף לאה שהיא מהאמהות הקשה שהיה אסור לה להתפלל אף שראויה היתה להעשות לה נס וגם הורגלו האבות והאמהות בנסים, ולכן אף שתירץ אין מזכירין מעשה נסים שמשמע שהוא תירוץ גם על מה שהיתה רשאה להתפלל הוא רק לאה שאין דוגמתה בכל הדורות וגם אולי הוא מצד הדין שדנה, וגם בלאה סובר תירוץ בתרא שלא היתה רשאה והוצרך לתרץ דהיה זה בתוך ארבעים יום, וא"כ ודאי שאסור לסמוך שישלח לו השי"ת פרנסתו בלא שום עבודה ומסחר, אף שהוא צריך לידע שכל מה שמרויח מעבודתו ומסחרו הוא רק מהשי"ת כפ"מ שנקצב לו מר"ה, אבל מ"מ כך נגזר מהשי"ת שרק ע"י איזה מעשה עבודה ומסחר ישלח לו השי"ת פרנסתו מצד שנאמר בזעת אפריך תאכל לחם וכמפורש בסוף קידושין הרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי. ואף לר' נהוראי שם שאומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שמשמע שאינו מחייב להאב ללמד את בנו אומנות, נמי פשוט שגם הוא מודה שאין לסמוך על הנס, אבל סובר שכיון שרוב בני"א בקטנותם א"א להם ללמד תורה כראוי אם ילמדו אז גם אומנות אף בזמנם, והתורה חייבה להאב ללמד את בנו תורה בע"כ שיכול לסמוך ע"ז שיזמין לו השי"ת איזה עבודה בגדלותו בשעה שיצטרך להרויח לפרנסתו ופרנסת אשה ובנים, כזו שיוכל אף בלא למוד ועסק בזה בילדותו קודם שהוצרך

לפרנסה, אבל בלא עבודה בגדלותו גם ר' נהוראי מודה שאסור לסמוך על הנס אלא צריך לעבוד לפרנסתו, וכדאיפסק ברמב"ם פ"ג מת"ת ה"י, אף שבקטנותו משמע שפוסק כר' נהוראי שאין האב חייב ללמד אומנות לבניו כי לא מצינו ברמב"ם דין זה שמחוייב האב ללמד אומנות לבנו.

ועוד נראה בטעם ר' נהוראי שכיון שאם ילמד לבנו גם אומנות לא יוכל ללמד כראוי בהכרח שגזירת בזעת אפיק וכן והרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי שאמר רשב"א במתני', א"א שיהיו על השנים דבילדותו וכמו שא"א שיהיו גם על ימי השבתות וי"ט ואף בחול על זמן התפלה, דהא לא יגזור השי"ת שיעברו על איסורין ובהכרח הוא רק על ימי החול ולא בזמן התפלה, והובטחנו שמעבודה דבימי החול ולא בשעת תפלה יתן לנו לחם וכל צרכינו, וכ"כ סובר ר' נהוראי שהוא לענין הלמוד עם בנו בנערותו שכיון שא"א שיוכל ללמד אם בנערותו ילמדהו אביו גם אומנות בהכרח שהשנים הללו א"צ ללמדו אומנות ולא נאמר על שנים אלו שיצטרך לעסוק בהן באומנות בשביל הגזירה דבזעת אפיק ומאמר וקפחתי את פרנסתי. ולכן שייך זה רק בנערותו אבל כשנגדל וצריך בעצמו לעמול לפרנסתו ופרנסת אשתו ובניו לא שייך זה וגם הוא מודה דצריך לעשות איזה מלאכה דעל שנים אלו הרי ודאי היתה הגזירה, וגם הא כבר הגיע בזמנם להמדרגה שהיו יכולין ללמד גם עם עשיית מלאכה, ואף בזמננו שכל חיינו אין מגיעין רובא דרובא למדרגה כזו שלכן היתירו בזמננו וזה מאות בשנים ליטול שכר בעד רבנות ולמוד תורה, לא שייך שנתבטל גזירת השי"ת לגמרי אלא אולי ליחידים ממש שייך שתבטל.

וכיון שהוא כן אף לגדולים וצדיקים שראוי ליעשות להם נס כ"ש לאלו שבדורנו שאנן יתמי דיתמי שאסור לנו לסמוך על הנס ואין שום חטא על מה שמשדדלין לבקש אומנות יותר נוחה וקלה וראויה לפי שומת האנשים יותר להרויח, אף שצריך להאמין שהשי"ת יכול ליתן פרנסה מכל אומנות שהיא כדאר"מ שם /קידושין פ"ב/ שאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות אלא הכל לפי זכותו, משום דאינו יודע שמא הוא אינו זוכה להרויח באומנות אחרת אלא בכזו שיותר ראויה להרויח, אבל ידע שכל מה שירויח אחר כל הדברים והשתדלות שעושה הוא רק מהשי"ת הנותן כח לעשות חיל ותרגם אונקלוס שנותן לך עצה למקני נכסין וכן כל דבר שעושה ומרויח בזה.

וא"כ גם אינשורענס הוא ככל עניני מסחר וכדומה שעושין לפרנסת עצמו ופרנסת בניו שרשאין ליקח זה כיון שהוא מעשה פרנסה, וגם אולי יקיל זה מעליו שלא יצטרך לעבוד הרבה להניח שישאר לעת זקנותו ולירושה לבניו אחריו, כיון שבדרך נס אינו זוכה וגם אסור להתפלל ע"ז וגם בשבת דף נ"ג מגנה זה אביי למי שהוצרך לפרנסתו לנס ולא נתן לו השי"ת בדרך הטבע להצליחו שיהיה לו שכר מניקה וגם אסור ליהנות ממעשה נסים כדאיתא בתענית דף כ"ד עיין שם ברש"י, וא"כ כשרוצה להשאיר לזקנותו ולירושה הרי צריך שהשי"ת ישפיע לו ממה שעושה יותר מכפי הראוי בדרך הרגיל שהוא כעין דרך נס שאולי אינו זוכה וגם אינו מן הראוי כדלעיל, ולכן כיון שהשי"ת נתן דעה בדורות האחרונים שיהיה עסק זה של אינשורענס בעולם שהוא השארה לזקנותו ולירושה בדרך טבעי, הוא דבר טוב וראוי גם לאנשים כשרים יראי השי"ת ובוטחים רק על השי"ת שהוא הנותן עצה למיקני נכסין, דגם מי שקונה אינשורענס הוא נמי עצת השי"ת למיקני אינשורענס ובוטח על השי"ת שיוכל לשלם בהגיע הזמן בכל שנה וזהו הבטחון שאנו מחוייבין, וכן הוא באינשורענס של שריפה וגניבה והאינשורענס

של הקארס, /ביטוח של מכוניות/ שכל אלו הוא דבר שאין בזה שום חסרון לענין הבטחון וכמו שנהגו היתר כל העולם אף יראי השי"ת ביותר.

והנה מצינו ברמב"ם פכ"ד משבת ה"ה שמנה ג"כ בחשבונות של מצוה שמותר בשבת הא דללמדו אומנות משום שהוא מחשבונות של מצוה הרי נמצא שפסק הא דצריך האב ללמדו אומנות, אבל מכיון שלא הזכיר הדין רק כאן אגב גררא יש לפרש בתינוק כזה שאין לו הכח ללמד תורה או שללמדו אומנות לא קאי על תינוק אלא על גדול שצריך לפרנסה. ידידו, משה פיינשטיין.